

گفتاری از آیت الله مصباح یزدی؛ قدر شب قدر را بدانیم / تقدیر، تثبیت، امضاء در سه شب قدر

مقدّرات سال در شب نوزدهم تقدیر می شود، در شب بیست و یکم آنچه در شب نوزدهم مقدر شده، بر آن ابرام و تأکید م می شود و در شب و بیست و سوم قطعی، نهایی و امضاء می شود.

مقدّرات سال در شب نوزدهم تقدیر می شود، در شب بیست و یکم آنچه در شب نوزدهم مقدر شده، بر آن ابرام و تأکید م می شود و در شب و بیست و سوم قطعی، نهایی و امضاء می شود.

به گزارش خبرگزاری مهر، متن زیر گفتاری از آیت الله مصباح یزدی در مورد شب قدر است که از نظر می گذرد.

شبی برای تقدیر امور عالم

ثُمَّ فَضَّلَ لَيْلَةَ وَاحِدَةٍ مِنْ لَيَالِيهِ عَلَى لَيَالِي شَهْرٍ، وَ سَمَّاها لَيْلَةَ الْقَدْرِ، تَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيهَا يَدْنُ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ، دَائِمُ الْبَرَكَاتِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ بِمَا أَحْكَمَ مِنْ قَضَائِهِ. در دعای ۴۴ صحیفه سجادیه سیدالساجدین (ع) فرمود: خدای متعال برای رسیدن به رضوان خود راه هایی را قرار داده که از جمله آنها ماه مبارك رمضان است. از ویژگیهای ماه رمضان آن است که خدای متعال در این ماه، شبی را قرار داده که برتر از هزار ماه است. «تَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيهَا يَدْنُ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ» (قدر/۴). محور این آیه شریفه شب قدر است. لیلۃ القدر؛ چیست؟ و شب قدر به چه معناست؟ مفسرین دو معنا برای قدر ذکر کرده‌اند. نخست آن که «قدر»؛ را به معنای شرف و منزلت و عظمت دانسته‌اند.

براساس این معنی شب «قدر»؛ شرافت و عظمت ویژه و بالایی داشته و این شب را می‌توان شب شرف نامید. برخی دیگر، با استفاده از روایاتی درباره ویژگی های شب قدر، گفته‌اند «قدر»؛ مصدری است مساوی با تقدیر. معنی «قَدَرُ»، «يَقْدِرُ»، «قَدْرًا»، همچون «قَدَرُ»، «يَقْدِرُ»، «تَقْدِيرًا»، هر دو به معنای «تقدیر»؛ قضا و قدر است. براساس روایات فراوان، در شب قدر، تقدیرات سال آینده تعیین می‌شود. البته در روایات تصریح نشده که چون تقدیرات در این شب واقع می‌شود، این شب «لیلۃ القدر»؛ نامیده شده است، چون این دو با هم منافات ندارند که «قدر»؛ به معنای شرف باشد ولی تقدیرات عالم نیز در این شب انجام پذیرد.

شبی برای بخشش همه

اینکه شب قدر بهتر از هزار شب است، به چه معناست؟ در کتاب فروع کافی روایاتی برای برتری شب قدر، بر سایر شبهای سال و بلکه بر هزار ماه، که بیش از هشتاد سال عمر می‌شود، وجود دارد. عبادتی که در شب قدر انجام می‌گیرد از عبادت هزار ماه برتر است. کسی که موفق شود در شب قدر، دو رکعت نماز بخواند مثل آن است که در هزار ماه هر شب دو رکعت نماز بخواند. این امتیاز توفیقی است که خدای متعال به پیغمبر اسلام و به مسلمان‌ها عنایت فرموده است تا مردم، تشویق شده و این شب را به عبادت بپردازند و از مزایا و برکات آن استفاده کنند.

شب قدر همچون بار عامی است که بزرگان و سلاطین برای زیردستان، رعایا و بندگان خود، داده و هدایایی را می‌بخشیدند. خدای متعال که ارحم الراحمین است و رحمت او قابل مقایسه با هیچ رحمت و فضلی نیست، بر امت اسلامی منت گذاشته و شب قدر را همچون بار عام، شب بخشش قرار داده است. شبی که عبادت آن نیز از عبادت هزار ماه برتر است.

قطعیّت وجود شب قدر در ماه رمضان

شب قدر کدام شب است؟ برخی از محدثین برادران اهل تسنن نقل کرده‌اند که شب قدر، شب نیمه ماه شعبان است. بعضی از مفسرین این روایت را از عکرمه نقل کرده‌اند که البته راوی معتبری نیست. آنچه که مورد اتفاق و اجماع شیعه و سنی است آن است که نزول قرآن و شب قدر، در ماه رمضان است. از قرآن نیز این مطلب استفاده می‌شود. خدا در سوره بقره می‌فرماید: قرآن در ماه رمضان نازل شد: «شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ» (بقره/۱۸۵)؛ در سوره قدر هم می‌فرماید «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ» (قدر/۱)؛ روشن است شبی که قرآن نازل شده، در ماه رمضان است.

اما اینکه این نزول، در چه شبی از شبهای ماه رمضان اتفاق افتاده، سخنان گوناگونی گفته شده است. تقریباً در بین شیعه اتفاق نظر بر این است که شب نوزدهم، بیست و یکم و سوم شبهای قدر هستند. البته برای شب بیست و یکم و بیست و

سوم، اهمیت بیشتری قائل شده‌اند. در بعضی روایات نیز با صراحت بیان شده که شب بیست و سوم شب قدر است. بهترین راه، جمع بین روایات است.

تقدیر، تثبیت، امضاء در سه شب قدر

در روایتی درباره تعیین شب قدر آمده است: مقدرات سال در شب نوزدهم تقدیر می‌شود؛ «قَسِمَ فِيهَا الْأَرْزَاقُ وَ كُتِبَ فِيهَا الْأَجَالُ وَ حَرَجَ فِيهَا صِكَائُ الْحَاجِّ» (مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۴۷۰، باب تعیین لیلۃ القدر)؛ در شب نوزدهم ارزاق، درآمدها و روزی افراد و همچنین مدت حیات و زندگی آنان تا سال آینده تعیین می‌شود. علاوه بر آن در شب نوزدهم مشخص می‌شود که چه کسانی در آن سال به حج می‌روند. سپس در شب بیست و یکم آنچه در شب نوزدهم مقدر شده، بر آن ابرام و تأکید می‌شود. این به این معناست که در شب بیست و یکم آنچه در شب نوزدهم تعیین و مقدر شده، قابل تغییر است، آنچه که از شب نوزدهم تا شب بیست و یکم مقدر شده و تغییر یافته، در شب بیست و یکم ثبت شده و در شب و بیست و سوم قطعی، نهایی و امضاء می‌شود. براساس این روایت هر سه شب از شبهای قدر به شمار می‌آیند.

نزول همه فرشتگان بر زمین

پرسشی که مطرح می‌شود آن است که شب قدر دارای چه ویژگی است که خداوند آنرا برتری بخشیده است؟ در قرآن به بعضی از ویژگی‌های شب قدر اشاره شده است. علاوه بر آن برای فهم این ویژگی‌ها به قریحه و ذوق نیاز است. قرآن درباره ویژگی شب قدر می‌فرماید: «تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحُ فِيهَا يَذُنُ رَّبَّهُمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ»؛ در شب قدر ملائکه به همراه روح نازل می‌شوند. برخی از مفسرین گفته‌اند «روح»؛ همان «روح الامین»، جبرئیل است و ذکر جبرئیل بعد از ملائکه، ذکر خاص بعد از عام است؛ یعنی فرشتگان و به ویژه جبرئیل نازل می‌شوند. اما روایاتی وجود دارد که می‌گوید: «الروح... خَلَقَ أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَائِيلَ» (بحارالأنوار، ج ۱۸، ص ۲۶۵، باب ۲)، یا «أَعْظَمُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ» (بحارالأنوار، ج ۲۵، ص ۴۲، باب ۲)؛ برای تأیید آن نیز می‌گویند در قرآن که آمده «تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحُ»؛ حرف «واو»؛ پیش از «الروح»؛ دلالت بر مابینت دارد. به این معنا که روح موجودی برتر و اشرف از همه ملائکه به شمار می‌رود.

اما همه فرشتگان در شب قدر برای چه نازل می‌شوند؟ شکی نیست که در شب قدر همه ملائکه و فرشتگان نازل می‌شوند. از «الف و لام»؛ در «الملائکه»؛ استغراق فهمیده می‌شود به معنی همه فرشتگان. دسته‌ای از ملائکه، در قرآن به نام «عالین»، نامیده شده‌اند. وقتی شیطان بر آدم سجده نکرد، به او گفتند: «أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ»؛ آیا تو از روی استکبار سجده نکردی یا اینکه از فرشتگان عالین بودی، که مأمور به سجده نبودند؟ در روایتی نقل شده است که «عالین»؛ دسته‌ای از ملائکه مقرب و ممتاز و عالی‌رتبه‌ای هستند که جز مقام ربوبی، به هیچ چیز دیگری توجه ندارند. این فرشتگان به اینکه انسان خلق و به او مقام داده شده، توجهی نداشتند و تنها به مقام ربوبی توجه داشته و او را عبادت می‌کردند.

از همین رو از سجده به آدم، مستثنا شده بودند. در برخی روایات این فرشتگان به نام «مُهَمِّمِينَ»؛ نیز نامیده شده‌اند. به نظر می‌رسد که در شب قدر فرشتگان عالین نازل نمی‌شوند و فرشتگانی که مأموریت؛ اجرایی دارند، به همراه روح، که گویا فرمانده ملائکه و بزرگ‌ترین آن‌ها به حساب می‌آید، در شب قدر نازل می‌شوند. بعضی از علمای اهل سنت بر این باورند که نزول ملائکه و روح تنها یک مرتبه و آن هم برای نزول قرآن بر پیغمبر اتفاق افتاده و دیگر تمام شده است.

این دسته از علمای اهل سنت می‌گویند: اگر عبادت شب‌های قدر چند برابر ثواب دارد و بهتر از هزار ماه است، به خاطر آن است که یادبود و یادآور شب عظیم نزول قرآن است. همچنان که میلاد پیغمبر اکرم(ص) در روز معین و یک‌بار اتفاق افتاده و هر سال برای آن عید مولود گرفته می‌شود، برای یادبود شب‌های قدر نیز، به این شب برتری و شرافت داده شده است. این نظر برخی از علمای اهل سنت است. اگرچه بیشتر علمای اهل تسنن این نظر را قبول ندارند.

تکرار شب قدر در هر سال

بیشتر علمای اهل تسنن و همه علما و محدثین شیعه بر این باورند که شب قدر در ماه رمضان هر سال تکرار شده، و در هر سال شبی وجود دارد که از هزار ماه برتر است و ملائکه و روح در آن شب نازل می‌شوند. اما نزول ملائکه و روح برای چیست؟ کسانی که نزول ملائکه را تنها در یک مرحله و آن هم برای نزول بر پیامبر خدا(ص) می‌دانند، دیگر نیازی به پاسخ‌گویی به این پرسش ندارند. چرا که نزول ملائکه و روح، فقط یک بار برای نزول قرآن انجام شده است. اما این نظر با لفظ قرآن و روایاتی که در این زمینه وجود دارد، سازگاری ندارد.

«تَنْزِلُ»؛ فعل مضارع است به معنی نازل می‌شود. درباره نزول قرآن در شب قدر قرآن می‌گوید «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ»؛ ، کلمه «أَنْزَلْنَاهُ»؛ فعل ماضی است، یعنی قرآن را در شب قدر نازل کردیم. این نزول يك بار بود و تمام شد. به تعبیر مرحوم علامه طباطبایی نزول نور قرآن بر قلب مقدس پیغمبر اکرم(ص) در این شب بود. اما وقتی گفته می‌شود: «تَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ»؛ کلمه «تَنْزِلُ»؛ مضارع و به معنی آن است که نازل می‌شوند و این نزول استمرار دارد. علاوه بر این در آینده نیز استمرار خواهد داشت.

اثبات ولایت ائمه با سوره قدر

در اینجا این سؤال مطرح می‌شود اکنون که دیگر نزول قرآنی وجود ندارد که ملائکه بر پیغمبر نازل شوند، پس در شب قدر ملائکه برای چه کاری و بر چه کسی نازل می‌شوند؟ در اصول کافی در باب حجت، روایتی از امام معصوم(ع) آمده است که خطاب به شخصی فرمودند: «برای اثبات ولایت ما برای مخالفین، با سوره قدر احتجاج کنید. چرا که یکی از دلایل لزوم امام بعد از پیغمبر اکرم(ص) این سوره است.»؛ این شخص با تعجب می‌گوید در این سوره از امامت و ولایت سخنی گفته نشده است. پس چگونه می‌توان از این سوره برای اثبات مسئله امامت احتجاج نمود؟

حضرت فرمودند: از مخالفان بپرسید در شب قدر ملائکه بر چه کسی نازل می‌شوند؟ آیا تاکنون کسی ادعا کرده است که در شب قدر، ملائکه بر او نازل شده باشند؟ هیچ کس نمی‌تواند ادعا کند که نزول ملائکه را در شب قدر درک کرده است. تاکنون نیز کسی در این باره مدعی نشده است. قرآن نیز می‌گوید «تَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ وَ الرُّوحُ»؛ فرشتگان با روح در شب قدر نازل می‌شوند. بنابراین حتماً باید پس از پیغمبر(ص) کسی وجود داشته باشد تا ملائکه بر او نازل شوند. او کسی جز حجت خدا و امام زمان(عج) نخواهد بود